درباره کتاب «نیکوکاران نابکار»

چرا کره پیشرفت کرد؟

اولویت سرمایه‌گذاری صنعتی برای رشد اقتصادی

جواد لگزیان

تا نیمه دهه ۱۹۸۰ (نیمه دهه ۶۰ به تقویم ایرانی)، کره با صادرات سنگ تنگستن، ماهی و کلاه‌گیس ساخته‌شده از موی انسان در عرصه اقتصادی شناخته می‌شد اما اکنون مردمان بی‌شماری در سراسر جهان به تلفن‌های همراه شیک و تلویزیون‌های صفحه صاف صادراتی‌اش چشم دوخته‌اند. از دید اکثر اقتصاددانان، پاسخ بسیار ساده است: موفقیت کره ناشی از این است که از فرمان‌های بازار آزاد پیروی کرده است؛ و اصول پول قوی، تورم ضعیف، دولت کوچک، فعالیت بخش خصوصی، تجارت خارجی آزاد و استقبال از سرمایه‌گذاری خارجی را پذیرفته است، یعنی نگاهی که به اقتصاد نولیبرالی شهرت یافته است.

اما از نگاه پروفسور هاجون چنگ آنچه کره واقعا طی این دهه‌ها انجام داد این بود که با استفاده از حمایت‌های تعرفه‌ای، یارانه‌ها و سایر اشکال حمایت‌های دولتی (نظیرخدمات اطلاعاتی برای بازاریابی خارجی که «آژانس دولتی صادرات» ارایه می‌کرد)، به انتخاب دولت در مشاوره با بخش خصوصی، صنایع معین جدیدی را ایجاد کرد و در کنف حمایت خود گرفت تا زمانی که آنقدر به‌اصطلاح «رشد» کرد که بتواند در برابر رقابت بین‌المللی دوام آورد. دولت، مالک تمامی بانک‌ها بود و بنابراین می‌توانست خون لازم برای ادامه حیات بنگاه‌های اقتصادی (یعنی پول و اعتبار) را در رگ‌هایشان جاری کند. بنگاه‌های دولتی مستقیما بعضی از پروژه‌های بزرگ را در اختیار گرفتند (به‌عنوان نمونه، شرکت تولید فولاد POSCO) هرچند نوع نگاه کشور به موضوع مالکیت دولتی نگاهی عملگرایانه بود تا ایدئولوژیک. اگر بنگاه‌های بخش خصوصی خوب کار می‌کردند، چه بهتر؛ ولی اگر در حیطه‌های پراهمیت سرمایه‌گذاری نمی‌کردند، دولت در ایجاد بنگاه‌های دولتی هیچ تردیدی از خود نشان نمی‌داد؛ و اگر برخی بنگاه‌های بخش خصوصی دچار سوءمدیریت می‌شد، دولت اغلب اختیارشان را در دست می‌گرفت، بازسازی می‌کرد و معمولا ولی نه همیشه، آنها را می‌فروخت.

همچنین، دولت کره روی ارز کمیاب کنترل مطلق اعمال می‌کرد (تخلف از کنترل‌های ارزی می‌توانست مجازات مرگ را در پی داشته باشد). ترکیب این کنترل مطلق دولتی بر منابع ارزی با تدوین دقیق فهرستی از اولویت‌ها در استفاده از منابع ارزی این اطمینان خاطر را فراهم می‌آورد که ارزی که سخت به دست آمده بود در راه واردات ماشین‌آلات بسیار ضروری و نهاده‌های صنعتی بسیار مهم صرف شود. دولت کره بر سرمایه‌گذاری خارجی نیز کنترل شدیدی اعمال‌می‌کرد و مطابق با برنامه توسعه ملی، در حالی که در بعضی بخش‌ها از سرمایه‌گذاری خارجی با آغوش باز استقبال می‌کرد، در بخش‌های دیگر در را کاملا روی آن می‌بست. همچنین، دولت نسبت به حقوق انحصاری اختراعات خارجی سختگیر نبود و مهندسی معکوس را ترغیب می‌کرد و بر تکثیر غیرقانونی کالاهای خارجی مشمول حقوق انحصاری چشم می‌بست.

به عقیده هاجون چنگ آنچه این تصور عمومی، اما غلط، را ایجاد کرده که اقتصاد کره بر تجارت خارجی آزاد مبتنی است موفقیت کره در امر صادرات بوده است و همان‌طور که ژاپن و چین نیز نشان داده‌اند، موفقیت در صادرات نیازمند تجارت خارجی آزاد نیست. صادرات کره در دوران اولیه - چیزهای ساده‌ای مانند لباس‌های ساده و لوازم الکترونیکی ارزان‌قیمت - همگی فقط وسیله‌ای بودند برای کسب ارزهای قوی ضروری برای ایجاد صنایع جدید و پیچیده‌تری که با استفاده از تعرفه‌های وارداتی و یارانه‌ها از آنها حمایت می‌شد. در عین حال، حمایت‌های تعرفه‌ای و یارانه‌ها برای این نبود که از صنایع کره برای ابد در برابر رقابت خارجی پشتیبانی کند، بلکه برای این بود که فرصتی را در اختیارشان قرار دهد که فناوری‌های جدید را جذب و توانایی‌های سازمانی جدیدی ایجاد کنند تا زمانی که بتوانند در بازار جهانی رقابت کنند.

معجزه اقتصادی کره از منظر چنگ، حاصل آمیزه‌ای هوشمندانه و عمل‌گرایانه از انگیزه‌های بازار و دخالت دولتی بود. چرا که برخلاف کشورهای کمونیستی، دولت کره بازار را از بین نبرد، اما به بازار آزاد باور کورکورانه هم نداشت. کره، با آنکه بازار را جدی می‌گرفت، اما اغلب لازم می‌دانست که با استفاده از دخالت‌های دولتی مبتنی بر سیاست‌های اقتصادی، بازار اصلاح شود.

چنگ تاکید می‌کند مورد کره، موردی استثنایی نیست و عملا تمام کشورهای توسعه‌یافته امروز، از جمله بریتانیا و ایالات متحده، یعنی کشورهایی که زادگاه بازار آزاد و تجارت خارجی آزاد پنداشته می‌شوند، بر اساس سیاست‌هایی ثروتمند شده‌اند که با اقتصاد نولیبرالی در تضاد است.

«نیکوکاران نابکار» لقبی است که چنگ به کشورهای ثروتمندی می‌دهد که بازار آزاد و تجارت‌خارجی آزاد را به کشورهای تنگدست با این هدف توصیه می‌کنند که سهم بیشتری از بازارهای کشورهای مزبور را به چنگ آورند و از ظهور رقبایی احتمالی پیشگیری کنند. او در فصل کتاب خود می‌کوشد تاریخچه واقعی سرمایه‌داری و جهانی‌سازی را روایت کند و با حمله به باورهای نادرست درباره توسعه نشان دهد:

* تجارت خارجی آزاد از آزادی انتخاب کشورهای تهیدست می‌کاهد.
* ممکن است راه ندادن شرکت‌های خارجی به کشورهای در حال توسعه در درازمدت به نفع این کشورها باشد.
* سرمایه‌گذاری در شرکتی که قرار است ۱۷ سال زیان دهد ممکن است پیشنهادی عالی باشد.
* برخی از بهترین شرکت‌های دنیا در مالکیت دولت هستند و به دست آن اداره می‌شوند.
* برای توسعه اقتصادی، «اقتباس» ایده از خارجی‌های خلاق ضروری است.
* تورم پایین و احتیاط دولتی ممکن است برای توسعه اقتصادی زیانبار باشد.
* وجود فساد ناشی از زیادی بازار است، نه کمبود آن.
* بازار و دموکراسی شرکایی طبیعی نیستند.
* تهیدستی کشورها ناشی از تنبل‌بودن مردمشان نیست؛ «تنبل» بودن مردم این کشورها ریشه در تهیدستی‌شان دارد.

هاجون چنگ به این ترتیب کشورهای فقیر را فرا می‌خواند تا با سرپیچی از گرایش بازار و حمایت سنجیده از فعالیت‌های اقتصادی‌ای که در درازمدت موجب ارتقای بازدهی می‌شود - یعنی عمدتا، ولی نه فقط، حمایت از صنایع تولیدی - گام در راه توسعه گذارند: بازارها گرایش شدیدی به تحکیم وضع موجود دارند. بازار آزاد، کشورها را به کاری وا می‌دارد که در آن اینک مهارت یافته‌اند. این گرایش بازار به آن معناست که کشورهای تنگدست باید به فعالیت‌های کم‌بازده کنونی خود ادامه دهند. اما ادامه آن فعالیت‌ها دقیقا همان کاری است که آنها را تنگدست می‌کند. اگر کشورهای تنگدست عزم کنند که تنگدستی را پشت سر گذارند باید از گرایش بازار سرپیچی کنند و به کارهای دشوارتری دست بزنند که درآمد بیشتری برایشان فراهم می‌آورد، راه دومی برای آنها وجود ندارد... . شرکت نوکیا، از محل درآمد فعالیت‌هایش در تجارت چوب، چکمه پلاستیکی و کابل برق، ۱۷سال به بخش نوزاد الکترونیک خود، یارانه پرداخت کرد. سامسونگ، از محل سود حاصل از فعالیت در بخش‌های نساجی و پالایش نیشکر، بیش از یک‌دهه به بخش نوزاد الکترونیک خود یارانه داد. اگر آنها از علایم بازار صمیمانه تبعیت می‌کردند، یعنی همان که نیکوکاران نابکار به کشورهای در حال توسعه سفارش می‌کنند، نوکیا همچنان اندر خم قطع درختان می‌بود و سامسونگ مشغول پالایش نیشکر وارداتی. به نحو مشابه، اگر کشورها می‌خواهند خود را از تنگدستی نجات دهند، باید از گرایش بازار سرباتابند و به عرصه صنایع پیچیده و پیشرفته‌تر پاگذارند.

اما پرسش مهم این است که دقیقا کجا باید سرمایه‌گذاری کرد؟ پاسخ چنگ صنعت، یا دقیق‌تر صنعت تولیدی است. مثال او در این‌باره موفقیت سوییس و سنگاپور است: سوییس کشوری نیست که با پول‌های مشکوک سپرده‌شده در بانک‌های مرموزش و ولخرجی‌های توریست‌های ساده‌لوحی که سوغاتی‌های بنجلی مثل زنگوله گاو و ساعت بلبلی می‌خرند گذران کند. در واقع، سوییس صنعتی‌ترین کشور جهان است. از سال ۲۰۰۲، سوییس با فاصله‌ای بسیار زیاد از دیگر کشورها، بالاترین تولید صنعتی سرانه جهان را داشته است؛ ۲۴درصد بیشتر از ژاپن یعنی دارنده دومین رتبه تولید صنعتی سرانه؛ ۲/۲ برابر ایالات‌متحده؛ ۳۴برابر چین یعنی کارگاه جهان امروز؛ و ۱۵۶برابر هند. به‌نحو مشابه، سنگاپور یعنی دولت‌شهری که عموما یک مرکز مالی و بندر تجاری موفق تلقی می‌شود، کشوری بسیار صنعتی است. تولید صنعتی سرانه سنگاپور ۳۵درصد بیشتر از «موتورخانه صنعتی» کره و ۱۸درصد بیشتر از آمریکاست.

توصیه نهایی هاجون چنگ به کشورهای ثروتمند این است که زمین بازی را به نفع کشورهای در حال توسعه شیب‌دار کنند چراکه مانند طرح تاریخی مارشال نتیجه خوب عاید همگان خواهد شد.

نیکوکاران نابکار
هاجون چنگ
ترجمه: میرمحمود نبوی و مهرداد (خلیل) شهابی
ناشر: کتاب آمه
قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

مرور

آموزش سیاست

کتاب‌های درسی ساختاری مشابه یکدیگر دارند؛ از مفاهیم و تعاریف شروع می‌شوند و به مکاتب و نحله‌های فکری می‌پردازند و با ذکر مصادیق و مثال‌هایی به تدقیق بحث می‌پردازند. «مبانی سیاست» نوشته «استیون دی.تنسی» و «نایجل جکسون» نیز با بحثی درباره سرشت سیاست و تنوع رویکردهای دانشگاهی در مورد فهم آن آغاز می‌شود. فصل دوم، بافت‌های متنوعی را نشان می‌دهد که فعالیت سیاسی در آنها رخ می‌دهد. سپس در فصل سوم و چهارم، ایده‌های رقیب درباره اهداف فعالیت سیاسی بررسی می‌شود. چهار فصل پایانی کتاب، به‌طور مفصل به این مطلب می‌پردازد که تصمیمات سیاسی از چه نوع هستند و چگونه اتخاذ می‌شوند.

«مبانی سیاست» به‌عنوان مدخلی مقدماتی بر علم سیاست قرن بیست‌ویکم تدوین شده است. فرض ابتدایی نویسندگان این است که بسیاری از دورنماهای قدیمی رقابت، ابرقدرت‌ها و جنگ طبقاتی و ایدئولوژیکی مسلط بر جنگ سرد از بین رفته و شکل‌های دیگری از نزاع، بروز کرده. البته نویسندگان توضیح چندانی ارایه نمی‌کنند از اینکه مسایل دوره جنگ سرد، امروزه چه شکل و شمایلی پیدا کرده‌اند و آیا کاملا از میان رفته یا همچنان به صورت‌های دیگر باقی مانده‌اند. مخاطب کتاب نیز برای نویسندگان مشخص است: خوانندگانی بدون شناختی نظام‌مند، یا بدون نگرش‌هایی متصلب به سیاست. هدف این کتاب این است که هم خوانندگان را قادر سازد آرای سیاسی‌شان را شکل دهند و هم آنها را قادر سازد فهم و شناخت بیشتری درباره رشته دانشگاهی سیاست پیدا کنند. «مبانی سیاست» همان‌طور که از عنوانش برمی‌آید قرار است بحث‌های پایه‌ای را به دانشجویان رشته علوم سیاسی بیاموزد؛ نظام‌های سیاسی، مفاهیم سیاسی، ایدئولوژی‌های سیاسی، فرآیندها، دولت‌ها و انواع سیاست‌ها را توضیح دهد. این کتاب در سال ۷۹ نیز با عنوان «مبانی علم سیاست» توسط نشر دادگستر منتشر شده است.

مبانی سیاست
استیون دی.تنسی و نایجل جکسون
ترجمه: جعفر محسنی دره‌بیدی
ناشر: ققنوس

عطف

نگاهی به کتاب «چیستی، تحول و چشم‌انداز دولت»

دیگر گریزی از دولت نیست

اگر بپذیریم که می‌توانیم بر سر چیزی به نام دولت و نقش آن در تمام ابعاد زندگی اجتماعی اجماع داشته باشیم در آن‌صورت باید مفهوم دولت و ارتباطش با ساحت‌های دیگری نظیر حکومت، نظام سیاسی و... را مشخص کنیم. ارتباطی که همواره حامل ابهامی است که وضعیت دولت را در حوزه‌های شناختی مختلف بیان می‌کند. کتاب «چیستی، تحول و چشم‌انداز دولت» در پی پاسخ‌های روشن و معتبری است که به پرسش از چیستی و اهمیت دولت پرداخته و در تلاش است تصویری از تحول تاریخی و جایگاه عینی و اعتباری دولت در سال‌های آغازین هزاره‌سوم ترسیم کند. نگارنده در این کتاب با تاکید بر سه‌محور چیستی و ماهیت، تحول تاریخی دولت و چشم‌انداز دولت، درصدد است تا مخاطب خود را با سه پرسش اساسی همراه کند؛ دولت چیست، چگونه در طول تاریخ متحول شده است و چه چشم‌اندازی برای آن متصور است. با توجه به فراگیربودن حاکمیت دولت و اینکه امکان دخالت در تمام حوزه‌های اجتماعی برایش فراهم است، از این‌رو دولت نسبتی متفاوت با دیگر نهادهای اجتماعی با جامعه برقرار می‌کند. چراکه همه نهادهای زندگی اجتماعی هریک تحت نظارت دولت بوده و بر همین اساس می‌توان دولت را نهادی دانست که بر دیگر نهادها تسلطی انکارناپذیر دارد که البته این تسلط می‌تواند به شکل بی‌واسطه یا غیرمستقیم باشد. از سوی دیگر می‌توان اهمیت جایگاه دولت را در «گریزناپذیری» از دولت دانست و اینکه در هیچ جایی از کره‌خاکی نمی‌توان عاری از تابعیتی دولتی «وجود داشت». شما مردم نخواهید بود و به شمار نخواهید آمد مادامی که در تابعیت یک دولت مشخص باشید. از این رو امروز

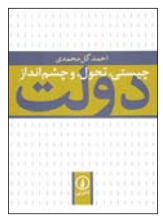

چیستی، تحول و چشم‌انداز دولت
احمد گل محمدی
ناشر: نی
نوبت چاپ: ۱۳۹۲
قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

در دنیایی که تحت لوای امپراتوری سرمایه‌داری است تصور اینکه دولت جایگاه خود را از دست بدهد، بیشتر شبیه نواختن شیپور از سر گشاد آن است. این کتاب در سه بخش تنظیم‌شده که نگارنده در بخش نخست به چیستی، ماهیت، مفهوم‌بندی، امکان و لزوم تعریف دولت و عناصر لازم و کافی و تکمیلی آن پرداخته است. در این بخش با مفهوم‌بندی و تعریف دولت درباره لزوم و امکان تعریف دولت و ابهامات و تردیدهای احتمالی ناشی از برخی ادعاهای معطوف به امکان‌ناپذیری تعریف دولت می‌پردازد. نویسنده در ادامه با تعریف و استدلالی که برای لزوم و سودمندی تعریف دولت و بازشناسی نکاتی پیرامون تعریف آن ارایه می‌دهد سرانجام تعریف خود را از دولت انتخاب کرده و مبنا و اساس بحث خود در نظر می‌گیرد. بر همین اساس ماهیت دولت را نیز با بررسی ریشه‌ای‌ترین وجه هستی‌شناسانه دولت پی می‌گیرد. نگارنده در بخش دوم که به تحول دولت می‌پردازد در تلاش است تا چگونگی به بارنشستن هستی‌ای به نام دولت را در بستر تاریخ بررسی کند. در ادامه، ضمن تشریح تاریخمندی دولت، به اهمیت بررسی تحول تاریخی دولت و برخی مسایل مفهومی مرتبط با بررسی تحول تاریخی دولت می‌پردازد. نویسنده در قسمت پایانی این بخش تحول تاریخی دولت را در یک چارچوب مفهومی و در دو مقطع زمانی پیشامدرن و مدرن بررسی می‌کند و سرانجام در بخش پایانی چشم‌انداز دولت را مورد نقد و بررسی قرار می‌دهد. از این‌رو گل‌محمدی می‌کوشد تصویری از تحول دولت در آستانه هزاره سوم ارایه دهد و چشم‌انداز این تحول را ترسیم کند. درواقع نویسنده در این بخش به دنبال موضوعی است که در عصر جهانی‌شدن، تحولات عرصه اقتصاد و سیاست را تحت‌الشعاع خود قرار داده و بر همین اساس به نقش دولت و حاکمیت و تحولی که در این راستا متوجه اجتماع بوده و هست، می‌پردازد.

ریویو

نگاهی به کتاب «اعلام در تاریخ طبری»

«تاریخ‌الرسل والملوک» یا «تاریخ‌الامم والملوک» معروف به تاریخ طبری کتابی است که محمدبن‌جریر طبری تاریخ‌نگار و محقق مسلمان ایرانی در اواخر سده سوم پس از هجرت به زبان عربی تالیف کرده است. تاریخ طبری یکی از مشهورترین، مهم‌ترین و ارزشمندترین مجموعه‌های مفصل تاریخ عمومی اسلام و جهان به‌شمار می‌آید. طبری این کتاب را پس از پایان تفسیر قرآنش به رشته تحریر در آورده است. تاریخ طبری به گردآوری نقل قول‌ها پرداخته است، اما این شیوه نگارش بدون هیچ گزینش صحیحی صورت گرفته است. تاریخ طبری در ۱۶جلد جمع‌آوری شده و مرجع عمده تاریخ ایران تا اول سده چهارم هجری است، همچنین این کتاب ماخذ عمده بسیاری از کسانی واقع شده است که بعد از طبری به تالیف تاریخ اسلام اهتمام ورزیده‌اند. تاریخ طبری را ابوعلی بلعمی به فارسی ترجمه و تلخیص کرده و چون از خود مطالب و تغییرات دیگری نیز افزوده است، از این رو کتاب او نسبتا تالیفی نو به حساب می‌آید که به نام خود او و تحت عنوان تاریخ بلعمی شناخته می‌شود. تاریخ طبری یکی از اصلی‌ترین منابع در فرهنگ و تاریخ ایران باستان به‌ویژه دوره ساسانیان و قرون اولیه اسلامی است. کمتر محقق و تاریخ‌نگاری می‌تواند بدون مراجعه به این کتاب نسبت به یافته‌های تاریخی خود مطمئن باشد. در این کتاب نه‌تنها به مباحث تاریخی پرداخته شده، بلکه داده‌ها و اطلاعات ارزشمندی را در اختیار مردم‌شناسان و همچنین محققان تاریخ ادیان و البته جغرافیدانان قرار می‌دهد. از آنجایی که اغلب محققان نمی‌توانستند از مطالب مربوط به اطلاعات موردنظر خود در این کتاب مطمئن شوند از این‌رو به‌زعم بسیاری از تاریخدانان، تنها کاستی این کتاب، نبود فهرست اعلام بود. ناصر حریری برای تهیه فهرست اعلام تاریخ طبری، تمام ۱۶جلد «تاریخ طبری» را به‌طور کامل مطالعه و بررسی کرده و اعلام آن را استخراج کرده تا محققان و علاقه‌مندان به این حوزه بتوانند به‌راحتی با مراجعه به این کتاب، مطالب مربوط به اعلام موردنظر خود را پیدا کنند. نویسنده این کتاب به حکم ضرورت، مسایلی از گذشته را در صفحاتی که شاید ظاهرا چندان ارتباطی هم به آن مساله ندارد، ذکر کرده است. حریری درباره انتشار کتاب «اعلام در تاریخ طبری» در گفت‌وگو با خبرگزاری ایسنا گفت: «این فهرست را من می‌توانستم به صورت‌های گوناگونی در اختیار خوانندگان بگذارم. فهرستی برای قبایل سرداران و پادشاهان و...، اما ترجیح دادم که همه اینها را به صورت اعلام در اختیار خواننده بگذارم با این اعتقاد که در این مرحله یافتن مسایل مورد نظر محققان یا خوانندگان کنجکاو آسان‌تر خواهد بود. امید است که در آینده یک چنان فهرستی با ضمایمی که لازمه چنین جریانی است، فراهم آید. امید من این است که خوانندگان نقایص کار را با من در میان بگذارند تا در چاپ‌های بعدی از آن استفاده شود.»

اعلام در تاریخ طبری
به کوشش ناصر حریری
ناشر: آویشن
نوبت چاپ: بهار ۱۳۹۲
قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

جدول ۱۷۵۷

افقی:

۱- اثر ادگار آلن پو - خبرگذار ۲- گاز مرداب - برج کج ایتالیا - جمع منت‌ها ۳- نام رودی در نزدیکی زنجان - نویسنده آمریکایی مدارس راس السرطان - کار نسنجیده ۴- جمع وزیر - اصلاح عکس - نخست ۵- مایه پیشرفت بعضی‌ها - بخش اوستا - اعتقاد به عالم ارواح ۶- وسیله کشاورزی - پیرو دین موسی (ع) - مطلبی را به روشنی و وضوح بیان کردن ۷- آتشفشان ایتالیا - مته برقی - پس غذا ۸- کجرو و منحرف - ملامت سرزنش ۹- بدهی - آینه مقعر - گهواره ۱۰- شهر گیلان - از ظروف آشپزخانه - بخشش ۱۱- صفتی برای اجاره نشین - پست فطرت - پنج ترکی ۱۲- تار وارونه! - مونس - صندوق خانه کوچک ۱۳- سوم شخص جمع - واژگون - نوشتن ۱۴- رقیق‌تر - ایمان قلبی - تبهکار ۱۵- رایج - شهر اصفهان

عمودی:

۱- پایتخت هلند - بیرون کردن ۲- پارچه کهنه - مخترع ماشین بخار - نام سدی در کشور مصر ۳- طبق دستور پزشک مصرف کنید - برای پای لنگ - معروفیت ۴- تاجر شکسپیر - نشاسته - رود مرزی ۵- از پادشاهان ساسانی - شهری در استان اصفهان - پرنده دریاچه ۶- بالای فرنگی - ویران گشتن - کشور مبارک ۷- کشت به امید باران - از مواد دفعی بدن - آزاد نبودن ۸- قوی‌ترین مهره در شطرنج - قلب - از مرتجعین - جای ایستادن ۹- رشته کوه عظیمی است در روسیه - روایت‌کننده - طولانی‌ترین رود ۱۰- بهره و نصیب - نام ورزشگاه خانگی تیم فوتبال فاینورد روتردام - پیشوند منفی ۱۱- شهر ارگ - حرکتی در جودو - نمره عالی ۱۲- گرد کردن عدد - واضح وآشکار - کهنه پرست ۱۳- در قید و بند دنیا - مسرور - زیاده گو ۱۴- سیر کوهی - غارت کردن - شهری در آلمان ۱۵- لقب کارل مالون در NBA - بی‌کربنات دو سود

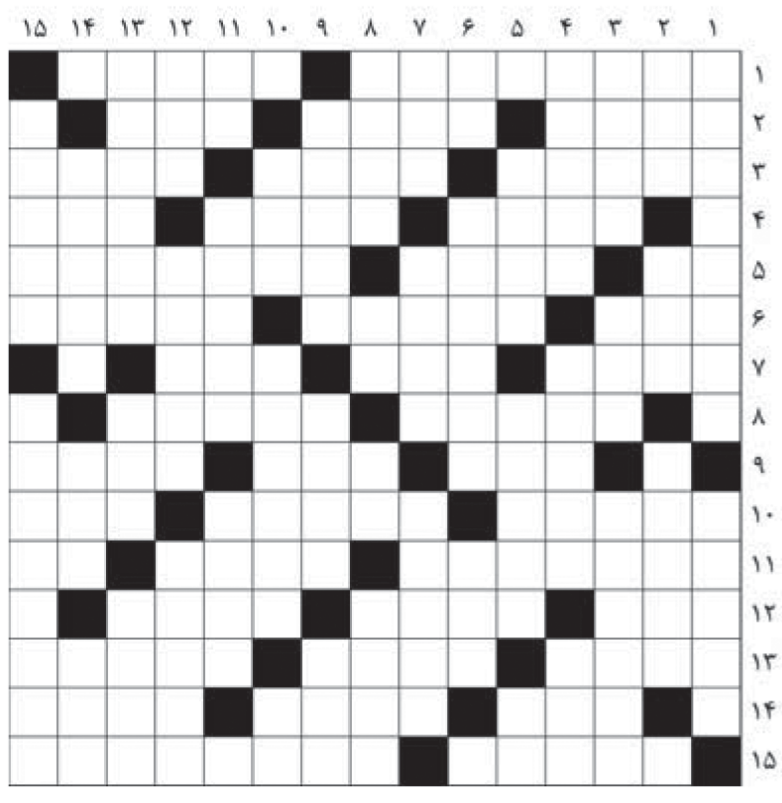

جدول ۱۷۵۶

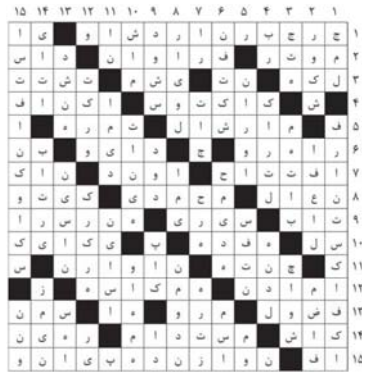

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.
۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

سودوکو سخت ۴۰۹

			۵			۳		
۱	۶			۳		۷		
		۹			۷	۴	۱	
۴						۸		
۸	۹		۷			۲		
		۶		۵		۹		۳
			۱		۳	۶	۸	
			۲				۷	
۶		۸	۹	۷				

حل سودوکو سخت

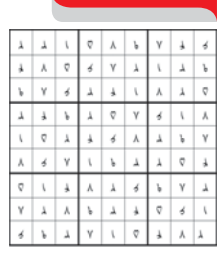

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

سودوکو ۷۶۰

		۹	۱	۷	۲	۸		۴
۴	۷			۳	۹			
۱		۲			۴			۳
۸		۶	۷		۱			۵
			۲		۶	۴		۸
	۱			۵	۸			۹
۹	۲	۳	۸					
۷	۴	۱						۶
		۵				۹	۳	

حل سودوکو ۷۵۹

۳	۱	۶	۴	۲	۸	۷	۹	۵
۲	۴	۵	۹	۶	۷	۳	۸	۱
۸	۷	۹	۳	۱	۵	۶	۲	۴
۹	۶	۷	۵	۸	۴	۱	۳	۲
۴	۳	۱	۷	۹	۲	۸	۵	۶
۵	۸	۲	۱	۳	۶	۴	۷	۹
۶	۵	۴	۲	۷	۳	۹	۱	۸
۷	۹	۸	۶	۵	۱	۲	۴	۳
۱	۲	۳	۸	۴	۹	۵	۶	۷